



# Dorpsschool Halle

Anti-pestprotocol

*start schooljaar*

**Groepsvorming**

*Schoolregels*

### **Algemeen:**

Groepsvorming onder kinderen is een proces dat zich maar moeilijk laat beïnvloeden door volwassenen. Toch kan door het geven van adequate ondersteuning op het juiste moment de groepsmentaliteit op een hoger plan worden gebracht.

Door oog te hebben voor wat zich in de onderlinge kind-kind verhoudingen afspeelt en een tijdige bijsturing van ongewenste ontwikkelingen, kan middels (spel)activiteiten veel negatief gedrag en leed worden voorkomen. Daarbij is het van belang dat de gekozen activiteiten zorgvuldig met de groep worden nabesproken.

Elke verandering in de groepssamenstelling kan leiden tot ingrijpende wijzigingen van de sfeer in de totale groep.

Daarom is het begin van een nieuw schooljaar een uitstekend moment om heel gericht met groepsvorming bezig te zijn. Juist in deze periode worden onderlinge, al of niet uitgesproken en vastgelegde, groepsregels bepaald.

Gedurende de rest van het schooljaar blijft de groepsvorming een onderhoudsgevoelig aspect van het pedagogisch handelen van de leerkracht.

Het proces van groepsvorming wordt op gang gebracht door drie basisbehoeften bij mensen:

- erbij willen horen / mee kunnen doen - competentie
- invloed uit willen oefenen - autonomie
- behoefte aan persoonlijk contact - relatie / interactie.

Om recht te doen aan de drie basisbehoeften van kinderen, is het belangrijk als leerkracht een veilige en positieve groep te creëren.

Een positieve groep heeft de volgende kenmerken:

- iedereen voelt zich verantwoordelijk voor het functioneren van de groep,
- er heerst wederzijds respect,
- er is een goede samenwerking tussen de leden van de groep,
- er zijn afspraken voor het nemen van beslissingen,
- problemen worden besproken en opgelost.

**Groepsvorming:** hierbij zijn 5 fasen te onderscheiden.

1. Oriëntatiefase (forming); vormend, kat uit de boom kijken, kennismaken, wie zijn de anderen?
2. Conflictfase (storming): ontstaan van machtsverhoudingen.
3. Afsprakenfase (norming): vorming van groepsregels/codes: wat mag en wat moet?
4. Productiviteitsfase (performing): productiviteit, groepswerk.
5. Slotfase (adjourning): afscheid, losmaken, afbouwen.

## Fase 1: Oriëntatiefase

Het schooljaar starten we met de oriëntatiefase. Hierin staat het samen een groep zijn, één school zijn centraal.

**Kenmerk van deze fase:** leerlingen zoeken een antwoord op drie fundamentele vragen:

- Wat gaat er hier gebeuren? Wat voor een ervaring zal het worden?
- Wie zijn de anderen? (Hoe gedragen zij zich bij een nieuwe leerkracht?)
- Hoe pas ik me aan de anderen aan? Hoe zal ik hier behandeld worden?

### Hoe starten we het schooljaar?

In de eerste 4 weken staan onze schoolregels centraal:

1. Je bent aardig voor jezelf, de anderen en de leerkrachten.
2. We zijn zuinig op het materiaal.
3. Je hebt het recht om zonder gepest te worden op school te kunnen werken en spelen.
4. Iedereen, kinderen, leerkrachten, hulpouders moet fijn kunnen werken.

Te denken valt aan:

- Een regel per week of per dag centraal stellen.
- Hoe geef je de regels inhoud? Geef de kinderen zelf de kans om positieve groepsregels te bedenken.
- Neem de kinderen serieus; schrijf hun ideeën bij de regelkaarten, maak er een woordspin of een muurkrant bij. Aan het einde van week 4 is er een info-avond voor de ouders; maak zichtbaar in de klas wat de inbreng van de kinderen is.
- Dagevaluaties (proces, gedrag en product). Laat de kinderen de dag een cijfer geven, waarom een 6, hoe komt het dat het geen 5 is, wat kunnen we doen om bij een 7 te komen...
- Gebruik de lessen uit het pestprotocol (dit doen we tweejaarlijks, in de even jaren, dus sept. 2008, 2010, 2012).
- Maak een klassenboek, laat de klas iets maken voor de website....

### Behulpzaam gedrag van de leerkracht in deze fase:

- Begin de lessen met de leerlingen duidelijk te maken wat ze kunnen verwachten. Wees duidelijk over het programma; zet een agenda op het bord, gebruik picto's of dagritmekaarten.
- Geef aan wat je van de leerlingen verwacht wat hun schoolwerk en gedrag betreft. verwoord positieve verwachtingen.
- Help de leerlingen elkaar en jou als leerkracht te leren kennen; vertel wat over jezelf en vergeet niet daarbij aspecten te noemen die niet met school te maken hebben, zoals hobby's.
- Wees zelf een voorbeeld van het gedrag dat je verwacht. Door je eigen gedrag en door de manier waarop je de groep ontvangt, geef je de leerlingen aanwijzingen over de manier waarop ze in jouw groep behandeld zullen worden.

Denk bij voorbeeldgedrag aan:

- Laat blijken dat je alle leerlingen ziet als ze 's morgens de klas binnenkomen, bijvoorbeeld door ze bij de deur te begroeten. (Vanaf 8.15 uur is er inloop, de leerkrachten zijn dan in de klas).
- Maak door je gedrag duidelijk dat je de omgang met elkaar en een goede samenwerking belangrijk vindt.
- Houd je aan je eigen afspraken en toezeggingen.
- Blijf jezelf. Doe wat bij je past en waar jij je goed bij voelt.
- Zorg ervoor dat je niet zelf de competitiefteer en tegenstellingen versterkt.
- Beloon niet alleen prestaties of leerresultaten.



## Fase 2: Conflictfase

Na de eerste fase gaan we aan fase 2 en 3 werken. Er zal vooral in de periode tot de aan de herfstvakantie veel aandacht aan besteed (moeten) worden.

**Deze fase is van groot belang in het groeiproces van de groep.**

In deze periode wordt er een strijd gevoerd om de macht: wie zal er nieuwe ideeën inbrengen, wie zal de taken in de groep verdelen, wie zal bepalen welke richting de groep zal nemen? Kortom: wie zal er leiding geven?

De sfeer in de klas wordt bepaald door en aantal groepskenmerken waarvoor de regels duidelijk vastgelegd moeten worden:

- Groepsverantwoordelijkheid: stimuleren van medeverantwoordelijkheid voor het wel en wee van de groep. Leiderschap komt uit de groep zelf voort; iedereen draagt bij aan het werk van de groep.
- Verantwoordelijkheid voor anderen / wederzijds respect: elkaar de gelegenheid geven zichzelf te kunnen zijn. De leerlingen luisteren aandachtig naar elkaar en bundelen hun ideeën. Samen verantwoordelijk.
- Onderlinge afhankelijkheid: de leerlingen werken eerder samen om gemeenschappelijke doelen te bereiken dan dat ze met elkaar wedijveren.

### Behulpzaam gedrag van de leerkracht in deze fase:

- Afhankelijk van de opdracht bepaalt de leerkracht de groeps grootte.
- Om bijvoorbeeld een beslissing te nemen over iets waar de hele groep bij betrokken is, bestaat de groep uit alle kinderen. Bij andere opdrachten is het handiger om de kinderen in kleine groepjes te laten werken.
- Kinderen met ASS kunnen niet zonder ondersteuning en begeleiding in een groepje werken.
- De leerkracht maakt een (willekeurige) verdeling van de leerlingen over kleine groepen. Wanneer de kinderen zelf mogen kiezen met wie zij willen werken, kan dit bij veel leerlingen gevoelens van angst oproepen. Zowel het kiezen als het gekozen worden kan bedreigend zijn. De willekeurige indeling in groepjes zal er eerder toe leiden dat kinderen zich gelijkwaardig voelen.
- De leerkracht functioneert als observator en informatiebron van de groep, niet als leider. Overleg vooraf met de groep over het proces: Hoe pak je het samen aan?
- Wanneer de opdracht is gegeven, gaan de groepen aan het werk en trek je je als leerkracht terug. Wees wel actief aanwezig: loop rond om te controleren of alle leerlingen zo zitten dat ze volledig aan het werk van de groep kunnen deelnemen. Wijs geen groepsleiders aan: sommige groepen willen wel een leider, andere hebben er geen nodig. Groepsopdrachten moeten steeds worden nabesproken met de leerlingen. Laat de leerlingen vertellen: wat helpt, wat remt? De regels ontstaan en komen uit de groep.

Kortom de rol van de leerkracht is:

- de opdracht duidelijk maken,
- de leerlingen observeren bij hun poging die uit te voeren, zonder in te grijpen,
- wanneer ze klaar zijn, met hen nabespreken wat goed ging en wat niet, en hoe het de volgende keer beter kan.

## Hoe lossen we conflicten op (wanneer die zich voordoen)?

In een groep waarin de productiviteit en de onderlinge samenwerking steeds toeneemt, zullen op een bepaald moment vrijwel altijd toch conflicten ontstaan.

### **Behulpzaam gedrag van de leerkracht tijdens conflicten:**

- Maak duidelijk dat een conflict positieve kanten heeft. Het is belangrijk dat je conflicten ziet als het onvermijdelijke resultaat van de interactie tussen mensen met uiteenlopende waarden en normen. Een conflict is een mogelijkheid om elkaar beter te leren kennen en daardoor beter te leren samenwerken. Je eigen houding ten opzichte van conflicten is dus belangrijk.
- Wanneer zich conflicten voordoen in de groep, is het belangrijk de leerlingen te leren om op een constructieve wijze met conflicten om te gaan.
- Steun de leerlingen die conflictsituaties niet aankunnen en stel hen gerust. Sommige kinderen zullen zenuwachtig worden of misschien zelfs overstuur raken. Geef aan dat je hun ongerustheid of angstgevoelens wel begrijpt, maar verzeker hen er tevens van dat de meningsverschillen goed aangepakt zullen worden en dat het niet de bedoeling is dat kinderen gekwetst worden.
- Niet autoritair worden.
- Gebruik maken van actief luisteren. Let erop dat je goed naar de kinderen luistert en dat ze ook naar elkaar luisteren.
- Reageer op de gevoelens die aan de woorden van de leerlingen ten grondslag liggen. Laat merken dat je begrijpt en accepteert welke gevoelens er achter de woorden van de kinderen schuilgaan.



## Fase 3: Afsprakenfase

In deze fase maken we samen met de groep afspraken over gewenst gedrag. We gebruiken de informatie die we hebben verkregen d.m.v. kringgesprekken, groepswork, observaties en conflicten.

Fase 2 en 3 lopen globaal tot de herfstvakantie. (Maak hiervan een zichtbare neerslag voor in de klas).

### Kenmerk van deze fase:

- Beslissingen nemen door overeenstemming; de groepen komen tot beslissingen die voor allen bevredigend zijn, zonder dat ze de wil van de meerderheid opleggen aan de minderheid.
- Problemen het hoofd bieden: meningsverschillen / conflicten worden onder ogen gezien in plaats van genegeerd; er worden oplossingen gezocht.

### Behulpzaam gedrag van de leerkracht in deze fase:

- Een kring vormen.  
De leerlingen moeten altijd zo zitten dat iedereen de anderen kan zien en horen. Wanneer de leerlingen in kleine groepjes werken, moeten zij hun tafeltjes bij elkaar zetten met veel ruimte tussen de groepen onderling, zodat ze elkaar niet storen.
- Het gewenste resultaat omschrijven.  
Het succes van de groepsactiviteit is voor een belangrijk deel afhankelijk van de nauwkeurigheid van de instructie. Een goede instructie gericht op de groep en op de opdracht bestaat uit drie componenten:
  - De eis dat de leerlingen als groep samenwerken.
  - Een tijdslimiet voor de activiteit.
  - Een nauwkeurig omschreven eindresultaat.
- De leerlingen betrekken bij het vaststellen van de doelstellingen.
- De groep als geheel beoordelen. Spreek uit hoe je het groepswork waardeert.



## Fase 4: Productiviteitsfase

In deze fase zullen we met het ontstane sociale klimaat in de groep gaan werken aan de pedagogische- en didactische ontwikkelingen van het kind.

Na de herfstvakantie nemen we het pestprotocol af en starten we met de PAD-lessen en het PAD-kind van de week.

In de voorgaande drie fasen is steeds naar deze fase toegewerkt.

### **Kenmerk van deze fase:**

- De groep heeft in deze fase de vaardigheid en de instelling ontwikkeld die noodzakelijk zijn voor een doeltreffende omgang met elkaar tijdens groepsactiviteiten.
- De aandacht van de groep richt zich in deze fase zowel op de opdracht waar ze mee bezig is als op de onderlinge, individuele behoeften van de groepsleden.
- De groep zal soms gericht bezig zijn met schoolzaken, maar soms ook meer met de onderlinge betrekkingen. De perioden waarin de aandacht zich meer richt op de onderlinge verhoudingen is belangrijk voor de persoonlijkheidsvorming van de kinderen.

### **Behulpzaam gedrag van de leerkracht in deze fase:**

- De groep helpen bij de consolidatie van vaardigheden. Over het algemeen is het niet meer nodig om trainingsoefeningen te doen.
- Voorbereid zijn op een tijdelijke achteruitgang. Perioden van achteruitgang zullen zich met name voordoen wanneer een speciale gebeurtenis de dagelijkse routine in de groep verstoort. Bijvoorbeeld de eerste dagen na een schoolvakantie of wanneer de kinderen in nieuwe groepjes worden ingedeeld. Wanneer je je als leerkracht ervan bewust bent dat kinderen zich na dit soort gebeurtenissen weer even moeten aanpassen, kun je leerlingen hierbij begeleiden.
- Rekening houden met het feit dat er nu eens aan opdrachten wordt gewerkt en dat kinderen dan weer met de onderlinge relaties bezig zijn. Dat betekent dat hier ruimte voor moet zijn, naast het bezig zijn met de leerstof.

In deze fase kunnen de regels die zijn ontstaan in de groep worden geconsolideerd door kinderen actief een verantwoordelijkheid te laten houden bij het naleven van de regels.

### **Mogelijke activiteiten:**

- De **groepsvergadering** die elke week op een vast tijdstip plaats vindt, en waarbij onderwerpen kunnen worden besproken als; zaken omtrent de organisatie op het schoolplein, omtrent de organisatie in de groep, zaken buiten school.
  - Een sociaal **groepsboek**, waarin de sociale belevenissen van het schooljaar worden bijgehouden, zoals feesten en projecten, maar ook ziekte en verhuizing e.d.
  - De **postbus**, waarin kinderen een brief kunnen posten over zaken die hen bezighouden (in de groep), voorvallen die er zijn geweest waar ze iets over kwijt willen. De leerkracht leest de berichten die in de postbus zijn gedaan en overlegt met de betreffende leerling wat deze ervan besproken wil hebben in de groep.
  - Creëer bewust prettige en ontspannende momenten, waarbij je gebruik kunt maken van Energizers, of van Silly sports en Goofy games. Zingen, een favoriet voorleesboek, spelletjes of raadseltjes.... Kies iets wat bij je past en waar jij je goed bij voelt.
- Zorg er ook voor dat je de dag altijd plezierig afsluit.





## Fase 5: de laatste fase, de Slotfase

De groep zal (even) ophouden te bestaan. Dit geldt met name in groep 8 of wanneer de groep een volgend schooljaar een andere samenstelling krijgt, omdat groepen bijvoorbeeld worden samengevoegd. In elk geval nemen de kinderen meestal afscheid van de huidige leerkracht.

### Kenmerk van deze fase:

- De leerlingen maken de laatste fase door van het samenzijn in een groep: de slotfase, de groep gaat uit elkaar.
- De groep moet elkaar loslaten.
- De laatste fase van de schooltijd is aangebroken (groep 8).

### Behulpzaam gedrag van de leerkracht tijdens de slotfase:

- Het is zinvol te erkennen dat de groep het volgende jaar niet meer in de huidige samenstelling bij elkaar zal komen en dat de kinderen en jijzelf dat spijtig vinden.
- De leerlingen aanmoedigen hun gevoelens te uiten in verband met het uit elkaar gaan.
- De leerlingen helpen terug te zien op de ervaring (terugkijken, eventueel m.b.v. een klassenboek).
- De leerlingen helpen aan een maatregel waardoor de ervaring blijft bestaan.

